

E. O.

Periodyzacja historii farmacji

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 10/3, 439-440

1965

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Humanistycznych", R. 5 (1962), 1963 — Nadolski opatrzył wstępem, w którym nadszcikował nauczanie filozofii w programie Gimnazjum Akademickiego przed Keckermannem. Przełomu w tym programie dokonał dopiero Keckermann: w miejsce dominującej w gimnazjum teologii, uważanej za przedmiot najważniejszy, postawił filozofię, ściślej — filozofię praktyczną.

Z. Br.

KARTKA Z ŻYCIORYSU KOŁŁĄTAJA

Zaden z dotychczasowych monografistów H. Kołłątaja nic nie pisał o jego bytności w Karlowych Warach. Dokładnych wiadomości o jego tutaj pobycie wprawdzie brak, ale pobyt ten jest faktem niewątpliwym. Jak pisze Halina Kowalenko w artykule „Karlsbadzki“ wiersz Kołłątaja i noty dyplomatyczne, w nrze 4/1964 kwartalnika „Wiadomości Uzdrawiskowe“, Kołłątaj w Karlowych Warach był chyba bezpośrednio po zwolnieniu go z więzienia. Ośmioletni pobyt w więzieniach w Josephstadt i Ołomuńcu bardzo nadszcarpnął zdrowie Kołłątaja. W Karlowych Warach leczył on przede wszystkim podagrę. Dla rozrywki pisywał tu wierszyki. Nie miały one wartości artystycznej, ale pełne były patriotycznego nastroju. Jeden taki wierszyk, wryty na skale w Karlowych Warach (H. Kowalenko cytuje go w swym artykule), w 1822 r. wydrukował „Krakus“, co spowodowało skierowanie przez w. ks. Konstantego not protestacyjnych do Rzeczypospolitej Krakowskiej.

Z. Br.

PERIODYZACJA HISTORII FARMACJI

Zapoczątkowaną na poświęconym ogólnym zagadnieniu historii nauki i techniki sympozjum w Jabłonninie we wrześniu 1963 r. dyskusję nad periodyzacją historii nauki oraz historii poszczególnych nauk⁸ kontynuuje mgr Barbara Kuźnicka w „Farmacji Polskiej“ (nr 11—12/1964). W artykule *O periodyzacji dziejów farmacji* autorka — po przedstawieniu poglądów zawartych w komunikacie sympozjalnym holenderskiego historyka farmacji D. A. Wittopa Koninga⁹ — daje własną propozycję periodyzacji dziejów farmacji.

Mgr Kuźnicka, uważając określenie „farmacja“ za „homonim oznaczający z jednej strony zawód (aptekarsstwo), z drugiej naukę (naukę o leku)“ (s. 441), proponuje odrębne periodyzacje dla tych dwu dziedzin. Periodyzacja aptekarstwa oparta jest o kryterium zmian w jego organizacji (okresy: powstawania aptek, a następnie ich istnienia jako placówek kolejno: miejskich, prywatnych i społecznych); w rozwoju nauki o leku autorka wyróżnia okresy lekownawstwa antycznego, Galena, leku analitycznego (Paracelsa), leków bakteriostatycznych i działających na przemianę materii. Autorka powołuje się przy tym na koncepcję paradygmatów T. S. Kuhna¹⁰ i na możliwości oparcia periodyzacji o ich kolejne po sobie następowanie; stanowisko jej co do możliwości zastosowania tej koncepcji do dziejów nauki o leku nie jest jednak jasne. Na s. 441 czytamy bowiem o tej

⁸ Por. sprawozdanie z sympozjum w nrze 1/1964 „Kwartalnika“, ss. 148—149, oraz teksty referatów i głosów w dyskusji w tomie 1 „Organonu“, ss. 195—257.

⁹ „Organon“, nr 1, ss. 223—225. Autorka błędnie używa skrótu W. Koning, podczas gdy Wittop nie jest imieniem, lecz częścią nazwiska holenderskiego historyka.

¹⁰ Por. w nrze 4/1963 „Kwartalnika“ recenzję E. Olszewskiego z książki T. S. Kuhna *The Structure of Scientific Revolutions* (Chicago—London 1962).

nauce, że „z uwagi na charakter (specyfika tzw. nauki stosowanej) rozwój jej trudno jest przedstawić zgodnie z [...] koncepcją paradygmatów Kuhna“, a na s. 444 — „że rozwój nauki o leku można nawet interpretować zgodnie z teorią Kuhna — paradygmatami byłyby wówczas: teoria Galena, Paracelsa itd.“.

Wypowiedź mgr Kuźnickiej raczej więc stawia, niż rozwiązuje dwa zagadnienia: czy „paradygmatyczna“ periodyzacja może być zastosowana do dziejów nauk stosowanych? Na jakich zasadach oprócz można periodyzację dziejów, takich dziedzin działalności ludzkiej, jak farmacja, górnictwo, żegluga morska, w których strony naukowe i techniczne stanowią tylko jedno z aspektów, równoległe do aspektów ekonomicznych, społecznych, prawnych itp.? Do dyskusji nad tymi problemami artykuł B. Kuźnickiej stanowi interesujący przyczynek.

E. O.

O ŻYCIU I DZIEŁACH PRZYRODNIKÓW POLSKICH

W nrze 4/1964 kwartalnika „Przegląd Zoologiczny“ znajdują się dwa interesujące historyków nauki artykuły. Otwiera numer artykuł ks. S. Mazaka o świętym naszym apidologu, dzierżoniście Julianie Lubienieckim (1802—1862). Po ogólnej charakterystyce sylwetki Lubienieckiego autor pisze o nim jako o propagatorze wiedzy pszczelarskiej, przedstawia jego poglądy na odmiany pszczół krajowych i na trzy osobniki rodziny pszczołej, a następnie pisze o jego poradach praktycznych i stosunku do pszczoły włoskiej (którą do Europy środkowej sprowadził J. Dzierżon). Na końcu artykułu zestawiona jest bibliografia prac J. Lubienieckiego (57 pozycji).

W artykule drugim Z. Kawecki pisze o gdańszczaninie Janie Filipie Breynie (1680—1764), członku Królewskiego Towarzystwa w Londynie, prowadzącym w Gdańsku obszerne badania botaniczne, paleozoologiczne i entomologiczne (podstawową jego pracą z tego ostatniego zakresu jest wydane w Gdańsku w 1731 r. studium o „najbardziej polskim owadzie“ — czerwcu polskim). Autor artykułu uważa, że wartość prac Breyna jest, być może, większa niż współczesnego mu gdańskiego przyrodnika i statysty Jakuba Teodora Kleina, a więc niesłuszne jest pominięcie go np. w wydanej w 1962 r. *Historii zoologii* Fedorowicza, podczas gdy Klein w książce tej jest cytowany kilkakrotnie¹¹.

W nrze 9/1964 miesięcznika „Wszecławiat“ ukazał się artykuł o Henryku Hoyerze młodszym (1864—1947), długoletnim profesorem anatomii porównawczej na Uniwersytecie Jagiellońskim (1894—1934), w latach 1934—1938 wiceprezesa PAU, autorze znakomych prac, m.in. z dziedziny histologii i cytologii. Autorem artykułu jest Z. Grodziński, kontynuator H. Hoyera.

W nrze 12/1964 „Wszecławiat“ L. Karpowiczowa pisze o botaniku Jakubie Wadze (1800—1872), autorze trytomowej *Flory polskiej*, a w numerze następnym H. Rostafińska-Choynowska — o botaniku Józefie Rostafińskim (1850—1928).

W nrze 4/1964 dwumiesięcznika „Sylwan“ W. Krajski i A. Żabko-Potopowicz ogłosili artykuł o leśniku Władysławie Tynieckim (1833—1912), profesorem Szkoły Rolniczej w Dublanach, dyrektorkę Wyższej Szkoły Lasowej we Lwowie.

W nrze 4/1964 kwartalnika „Acta Geophysica Polonica“ uczony szwedzki H. Norinder dał wspomnienia (w języku angielskim) o Antonim Bolesławie Dobrowolskim z okresu pracy naszego uczonego w Uppsali w latach 1915—1917. Wspomnienia prof. Norindera (po polsku) oraz artykuł prof. S. Z. Różyckiego

¹¹ Od siebie dodamy, że o Breynie jest jednak mowa w pracy G. Brzęka *Historia zoologii w Polsce do r. 1918*. Lublin 1947, cz. 2, ss. 66 i nast.